

Viktoras Skorobogatovas „Mykolo Kleopo kūryba: romansai“

Nors svarbiausiu savo gyvenimu rūpesčiu M. K. Oginskis (1765–1833) laikė valstybinę, visuomeninę veiklą ir politiką, tačiau europinį pripažinimą ir šlovę dar būdamas gyvas jis visų pirma pelnė kaip kompozitorius. Tai lėmė ne tik įgimti muzikiniai gabumai, bet ir gilios Oginskių giminės muzikinės tradicijos, kurios pradėjo formuotis XVII–XVIII a. sandūroje. Išliko Karolio Oginskio sonata smuikui, Vokietijoje surasta ir kita šio kūrinio redakcija, skirta fagotui ir klavyriui. Didelis muzikinis palikimas vainikuoja Mykolo Kazimiero Oginskio gyvenimą. Muziką kūrė ir kompozitoriaus Mykolo Kleopo Oginskio sūnus Pranciškus Ksaveras, ir dukra Amelija, jo vaikaičiai bei provaikaičiai. Šiandien Anglijoje gyvenantis Mykolo Kleopo Oginskio palikuonis pianistas Ivo Zaluski Europoje garsėja ne tik kaip atlikėjas, bet ir kaip šiuolaikinių muzikinių kompozicijų autorius. Jo brolio Anžejaus Zaluskio plunksnai priklauso turininga monografija, pašvęsta savo protėvio politinei ir muzikinei veiklai.

Nenuostabu, kad, tęsdamas giminės tradicijas, Trakų vaivada Andrius Oginskis, būsimąjo kompozitoriaus tėvas, savo sūnaus ir dukters muzikiniam lavinimui pakvietė dar jauną, tačiau jau spėjusį pagarsėti maestro Jozefą Kozłowski. Vėliau Mykolui Kleopui Oginskiui didelę įtaką turėjo Italijos kompozitorius ir smuikininkas chorvatas Dž. Jarnovičius, ne kartą muzikavęs ansambliuose su tokiais žymybėmis kaip Mozartas, Haydnas, Glinka, Dittersvordas, Monsinji. Mykolas Kleopas Oginskis savo mokytoją su dėkingumu prisimena knygoje „Laiškai apie muziką“, atkreipdamas skaitytojų dėmesį į tai, kad jis savo kūriniuose mėgo panaudoti liaudiškų dainų motyvus. Įsidėmėtinas ir šio muziko kūrybinis produktyvumas: daugiau kaip 20 koncertų smuikui, 7 simfonijos, daugybė romansų ir kamerinių instrumentinių kūrinių.

Žinoma 17 Mykolo Kleopo Oginskio romansų, kuriuose slypi savitas ankstyvojo romantizmo epochos „intonacinis žodynas“ (B. Astatjevas), vienaip ar kitaip atsispindėjęs daugelio tuometinių kompozitorių kūryboje.

Igoris Belza savo darbe, pašvęstame Mykolui Kleopui Oginskiui, pažymi kultūrinio gyvenimo, kuris vyko Slonimo „mūzų sodyboje“ įtaką kompozitoriaus brendimui. Dar daugiau, anot Anžejaus Cechanoveckio, kai kurių Mykolo Kleopo romansų atributikos neįmanoma apibrėžti. Tai tiesa. Koks akivaizdus stilistinis romanso „Kartais smulkmenos“ ryšys su nuotaikingomis Mykolo Kazimiero Oginskio dainomis (ciklas „Kasia“)! Natūraliai kyla toks klausimas: kuris iš dviejų Oginskių buvo „Smulkmenų“ autorius? Kaip ten bebūtų, tradiciškai autorystė priskiriama Mykolo Kleopo plunksnai. Jeigu taip, tai tas liudija ryškius jo, kaip stilizatoriaus, sugebėjimus savo dėdės kūrybinio braižo atžvilgiu.

Kompozitoriaus „Tesuvenija mus meilė“ iš karto sukelia asociacijas su Juzefo Kozłowskio rusiškomis dainomis, o romanso „Tavo ašarų daugiau neatlaikysiu“ pradžioje neįmanoma neužčiuopti panašumo su Jano Gollando operos „Agatka, arba Valdovo atvykimas“ finalinė tema. Viena iš dviejų: arba Mykolas Kleopas gerai žinojo Gollando operą (tai visai įmanoma, nes kaip Vilniaus universiteto garbės daktaras Mykolas Kleopas Oginskis turėjo būti asmeniškai pažįstamas su šio universiteto profesoriumi Janu Davidu Gollandu). Arba muzikinė intonacija buvo pasemta iš to paties šaltinio: abiem buvo bendra muzikinė-estetinė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės atmosfera, kurioje kūrė tiek Gollandas, tiek ir Oginskis. Šiuolaikiniai Mykolo Kleopo Oginskio gyvenimo ir kūrybos tyrinėtojai Baltarusijoje, tarp jų ir L. Trepet, mano, kad kompozitorius buvo artimai susietas ir su Vilniaus filomatais. Gaila, kad M. K. Oginskio „Memuarai“ nutrūksta ties 1815 metais. Žinome, kad filomatų draugija buvo įkurta 1817 m., todėl hipotezės negalime pagrįsti faktais. Tačiau M. K. Oginskio ir filomatų ryšio netiesioginiai įrodymai akivaizdūs. Visų pirma, Leonardas Chodskas (filomato Dominyko ir filareto Jano Chodskos bičiulis) buvo asmeninis kompozitoriaus sekretorius. Antra, Mykolo Kleopo Oginskio sūnus Pranciškus Ksaveras ne tikai buvo pažįstamas su tuo

metu visuomenėje įtakingais A. Mickevičiumi, J. Čečiu, T. Zanu ir daugeliu kitų asmenų, bet ir pats buvo vienas iš „šviečiančiųjų“ ir net skaitydavo pranešimus filomatų sambūriuose apie analogiškas organizacijas užsienyje, su kuriomis buvo susipažinęs mokydamasis Vokietijoje. Apie tai Janas Čečiotas Adomui Mickevičiui rašė laiške 1820 m. gegužės 20 d. Pagal Tomo Zano eiles Pranciškus Ksaveras Oginskis parašė romansą „Trioletas“. Vilniaus universiteto profesoriai, kurių idėjomis vadovavosi filomatai, lankė literatūrinius-muzikinius vakarus Zalesėje. Tarp kitko, žinomas poetas Aleksandras Chodska, Jano sūnus pašlovino „Šiaurės Atėnus“ (taip amžininkai vadino Oginskio sodybą) poemoje „Zalesė“. Kai 1830 m. A. Mickevičius paskutinį kartą susiruošė vykti į Lenkiją, visų pirma aplankė Mykolą Kleopą Oginskį Florencijoje.

Anksčiau pateikti pavyzdžiai rodo tą sodrą kultūrinį foną, kuriame formavosi asmeninis kompozitoriaus „Namų“ muzikinis stilius. Savo ruožtu mums yra akivaizdi jo vokalinės kūrybos įtaka Europos romantinei vokalinei literatūrai.

Kalėdinė F. Gruberio „Tyli naktis“ savo pirmąja muzikine fraze paraidžiui atkartoja Oginskio „Prisimink“ melodiją. Jo romano „Prabėgo laimės dienos“ intonaciniai motyvai pastebimi Šumano cikle „Poeto meilė“ (Nr. 1). „Lenskio sekstos“ tema (beje, jos panašumą su garsiąja tema iš F. Listo „Obermano toliai“ pažymi beveik visi Čaikovskio kūrybos tyrinėtojai) pirmiausia iškilo M. K. Oginskio „Pabudime“.

Ryškiausiai Mykolo Andriejevičiaus (taip Rusijoje vadino Mykolą Kleopą Oginskį) kamerinės-vokalinės kūrybos įtaka pasireiškė Rusijos XIX a. romansuose (1830–1840 m. ir netgi šimtmečio pabaigoje) ir yra pastebima ne mažiau, kaip šopeniška ar mendelsoniška įtaka. Reikia manyti, kad čia didelį vaidmenį atliko Juzefas Kozlowski, Rusijoje organizavęs didžiulę savo mokinio kūrybos propagavimo kampaniją (ko vertas vien toks faktas: į imperatoriškųjų rūmų pokilių programas Peterburge buvo įtraukiami vieno iš aktyviausių 1794 m. sukilimo organizatorių Mykolo Kleopo Oginskio polonezai!). Savitą vaidmenį atliko ir tai, kad nuo 1811 m. pats M. K. Oginskis užėmė aukštą Rusijos senatoriaus postą – jo gyvenimas buvo viešas, Europoje pagarsėjęsio kunigaikščio kūryba traukte traukė Rusijos muzikos mylėtojų dėmesį. Galų gale reikėtų įvertinti ir tai, kad Oginskio kūriniai buvo plačiai spausdinami ir platinami Maskvoje, Peterburge, Kijeve, Varšuvoje; taip buvo tenkindamas Rusijos ir kitų šalių kompozitorių, muzikų, kitų muzikos gerbėjų susidomėjimas jo kūryba. Kaip pasireiškė M. K. Oginskio vokalinių kūrinių bruožai rusų romansuose? Štai kai kurios paralelės:

1. Oginskis – „Pabudimas“, „Rudens diena“;

Bulachovas – „Pasimatymai“.

2. Oginskis – „Tesujungia mus meilė“;

Bulachovas – „Trojka“.

Muzikai jautri klausą pajus ir M. Glinkos romano „Abejonė“ stilistinę sąlytį su Oginskio romansu „Nuvytusi rožė“.

Oginskis – „Nuvytusi rožė“;

Glinka – „Abejonė“.

(...pravirk, raudok nors vieną kartą...) / (... aš verkiu, aš kenčiu...)

Iš vėlesnių laikų palyginimui galima paminėti visišką muzikinių frazių identišumą:

Oginskis / Čaikovskis:

„Pabudimas“ / Lenskio arija iš operos „Eugenijus Oneginas“.

Šio kūrybinės įtakos fenomeno tyrimui reikėtų skirti daugiau dėmesio ir laiko. Na, kad ir M. K. Oginskio romansas „Šalia tavęs“ – tai juk ištisos „Senujų Rusijos romansų“ plejados, kuri buvo sukurta 1880–1900 m., įvaizdis!

Baltarusiškos (geografiniu požiūriu centroeuropinės) M. K. Oginskio kūrybos ištakos, kompozitoriaus, kurį galima vadinti paskutiniu baltarusiškos muzikos klasicistu ir pirmuoju romantiku, estetinė programa, meninės vertybės ir akivaizdi jo įtaka europinės

kultūros vystymuisi – visa tai verčia mus šiandien gražinti jo kūrybinį palikimą į koncertų sales. Mes turime padaryti viską, kad Mykolo Kleopo Oginskio – kovotojo ir kūrėjo, „savo kilme išdidaus litvino (lietuvio)“ – kūrybinis palikimas visiems laikams įsilietų į mūsų gyvenimą.

Iš rusų kalbos vertė Vytas Rutkauskas